

הקסטל

עונה מומלצת: כל השנה.

התאמה: כל המשפחה.

קושי מסלול: קל מאוד.

אורך מסלול: כקילומטר.

משך מסלול: שעתיים בניחותא.

מפה: מפת סימון שבילים מס' 9, "מבואות ירושלים".

(מהדורה אחרונה ומעודכנת ביותר הודפסה בשנת 2011)

הגעה מהמרכז: נוסעים על כביש ירושלים-תל-אביב (מס' 1) מזרחה עד מחלף הראל. במחלף פונים ימינה, לכיוון מעוז ציון. בכיכר העגולה פונים ימינה (מערבה) וכעבור כ- 200 מטר, בעקבות השילוט, פונים פעם נוספת ימינה, לעבר מגרש החניה של האתר.

- **מסלול מעגלי, אין צורך בהקפצת רכבים.**
- **הפארק באחריות רשות שמורות הטבע והגנים הלאומיים. הכניסה בתשלום, בכפוף לשעות הפתיחה המקובלות.**
- **אזהרה: במהלך הטיול בקסטל יש להיזהר מבורות ותעלות פתוחות, להימנע מטיפוס על קירות וגגות בשל סכנת מפולת וככלל – להקפיד שלא לסטות מהשבילים המסומנים.**

הר הקסטל הוא אחת הנקודות החשובות ביותר השולטות על הדרך לירושלים, היה אתר קרבות מרכזי במערכה על ירושלים במלחמת העצמאות. ביקור קצר באתר יכול לשפוך אור על מראה הדברים לפני קום המדינה. מכיוון שלא מדובר במסלול במובן המקובל של המילה, הביקור בקסטל מתאים כהפוגה בנסיעה או בשילוב עם אתרים נוספים באזור.

ממגרש החניה מטפסים ברגל אל ראש ההר. עד שנת 1948 היה במקום כפר ערבי (ששמו אל-קסטל), שחלש באופן מוחלט על הדרך שעברה מתחתיו. בקלות רבה יכלו תושביו החמושים לחסום את דרכן של שיירות האספקה לירושלים. עוד בתקופה הרומית נבנתה במקום מצודה קטנה. מקורותינו של השם 'קסטל' המקובל כיום, הוא קיצור של המילה 'קסטלום', כינוי למצודת דרכים שנבנתה כאן בתקופה הצלבנית.

לאור כשלון שיטת ניווד השיירות המאובטחות בחלקה הראשון של מלחמת העצמאות, הוחלט על מבצע 'נחשון'. מטרת המבצע הייתה השתלטות על השטחים החולשים על הדרך לירושלים כדי לאפשר את תנועת השיירות בבטחה. תפישת הקסטל (שב- 1 לאפריל 1948 התפנה מיושביו שאינם לוחמים), נקבעה כפעולה מקדימה למבצע כולו. כיום מטפסת דרך רכב ועולה חלק ניכר מההר, לכן נזקקים למידה לא מבוטלת של דמיון כדי לתאר את הטיפוס אל ההר מתחתיתו, כשבראשו יושבים לוחמי אויב שמתבצרים במערכת בונקרים ותעלות קשר. מהבונקרים ומהתעלות המסועפות ניתן להתרשם גם כיום.

בלילה שבין 3.4.1948-2 נתפש הקסטל ושני משלטים סמוכים לו בידי הכוחות העבריים. הכוחות שטיפסו על ההר והופתעו מהשקט חשבו שנקלעו למארב. במהירה הסתבר שטעו. אף מארב לא פתח עליהם באש. ההר היה נטוש כמעט לחלוטין. בליל המחרת החל המאמץ הערבי לכבוש את ההר בחזרה. בשל מיעוט הכוחות העבריים וריבוי



יותם יעקבסון

הרצאות, צילום וכתיבה, הדרכה בארץ
ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה

התוקפים הערביים נפלו תוך יומיים שני המשלטים הקטנים. הכוחות העבריים התקבצו כולם בקסטל. הימים היו קרים במיוחד וגשם עז לא הפסיק לרדת. אספקת המזון תמה והכוחות נעשו מותשים ביותר נוכח המתקפה הבלתי פוסקת. עשרות ערבים נפלו בניסיונות להגיע אל ראש ההר. הלוחמים סיפרו שההתקפות הגיעו בגלים, בזו אחר זו. ההתקפות חדלו רק בחצות הלילה, לאחר שהערבים מנו את הרוגיהם הרבים. בשעה שלוש לפנות בוקר ראו שני השומרים בפניה הדרום-מזרחית של הקסטל שלוש דמויות עולות. הם היו בטוחים שזוהי התגבורת שלה חילו בכיליון עיניים וזירזו אותם לעלות. לפתע קראה אחת הדמויות באנגלית והשומרים הבינו שמדובר בחיילי אויב. הם פתחו באש. אחת הדמויות נפלה והשתיים האחרות נמלטו. זהותה של הדמות שנהרגה התגלתה מאוחר יותר, לפנות בוקר. היה זה לא אחר מאשר עבד אל-קאדר אל-חוסייני, מפקד הכוחות הערביים באזור. למחרת עלו אלפי ערבים, המשוכנעים כי מפקדם נפל בשבי, על ההר. בקרב הקשה נאלצו הכוחות היהודים לסגת מהמקום אך במהלך הסריקות גילו הערבים את גופת מפקדם. בליל המחרת, ה- 9.4.1948, יצא כוח נוסף לכבוש את ההר ובשנית מצאוהו נטוש. איש מבין הלוחמים הערביים לא הסכים ככל הנראה להפסיד את ההלוויה ההמונית של עבד אל-קאדר שנערכה ברוב פאר בהר הבית. מאז נותר הקסטל בידיים עבריות. כנקודה הגבוהה והקדומנית ביותר בפרוזדור ירושלים היווה נקודה אסטרטגית חשובה עד מלחמת ששת הימים, שבמהלכה נכבשו המשלטים הירדניים בסביבה. כיום ניתן לסייר בין שרידי הכפר המוצב ולהתרשם מתצפית נהדרת בשלוש מאות ושישים מעלות על הרי ירושלים.

המסלול עודכן ב- 26.10.2011

על הזכויות שמורות ליותם יעקבסון ©